

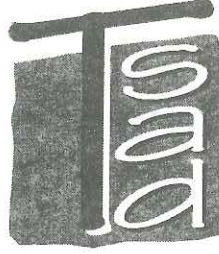

Türkiye
Sosyal
Araştırmalar
Dergisi

Turkish
Journal of
Social
Research

2

CİLT / VOLUME 1 • SAYI / ISSUE 2 • TEMMUZ / JULY 1997

Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi

Turkish
Journal of
Social Research

2

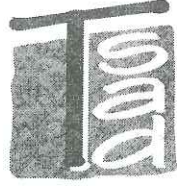
CİLT / VOLUME 1 • SAYI / ISSUE 2 • TEMMUZ/JULY 1997

ISSN 1301-370X

Dört ayda bir yayımlanır.

Tüm hakları saklıdır. Derginin adı belirtilmeden hiçbir alıntı yapılamaz.

Published every for monts. No part of this publication may be
reprocuded or utilized in any from withoutought a reference to name of the
magazine.

Türkiye Sosyal
Araştırmalar
Dergisi

Turkish
Journal of
Social Research

CİLT / VOLUME 1 • SAYI / ISSUE 2 • TEMMUZ / JULY 1997

SAHİBİ

Türkiye Üniversite Öğretim Elemanları
Sendikası
(Türk Üniversite Sen)
Adına

Prof.Dr. Rıza Ayhan

GENEL KOORDİNATÖR

Doç.Dr. A.Azmi Yetim

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

Doç.Dr. İbrahim Yıldırım

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Doç.Dr. Ali Fuat Ersoy

YAYIN KURULU

Prof.Dr. Ahmet Bican Ercilasun
Prof.Dr. Kâzım Yaşar Koprıman
Prof.Dr. Süleyman Hayri Bolay
Prof.Dr. Abdurrahman Küçük
Prof.Dr. Rıza Ayhan
Prof.Dr. Ahmet Aksoy
Prof.Dr. Ülker Akkutay
Doç.Dr. E. Semih Yalçın
Y. Doç.Dr. Ömer Şenel
Okt. Mustafa Yücel

GRAFİK • DİZGİ

Abbas Ketizmen
İlhan Sefercioğlu

MONTAJ VE BASKI

Özen Matbaası
Tel: (0312) 341 12 08
Ankara

YAZIŞMA ADRESİ

Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi
1. Cadde 10. Sokak No: 39/2
Bahçelievler 06510 Ankara/Türkiye
Tel: (0312) 213 44 72
Belgegeçer: (0312) 213 44 72

BİLİM KURULU

Ömer Abuşoğlu	Ahmet İnam
Aytaç Açıklan	Halil İnandık
İsmail Aka	Eyüp İsbir
Dursun Ali Akbulut	Mustafa İsen
Ülker Akkutay	Erdal Işık
Ahmet Aksoy	Mustafa Kafalı
Türker Alkan	Leylâ Karahan
Kadir Arıcı	Sibel Karataş
Mine Arlı	Mustafa Keskin
Ayşe Füsün Arsava	Bayram Kodaman
Zeki Aslantürk	Kazım Yaşar Koprıman
Ayşegül Ataman	Leyla Küçükahmet
Mehmet Aydın	Hamdi Mollamahmutoğlu
Rıza Ayhan	Erol Mutlu
Aysel Aziz	İlber Ortaylı
Murat Barkan	Taner Öcal
Suna Baykan	Ali Osman Özcan
Mehmet Bayrakdar	Cihat Özönder
Rüveyda Bayrakdar	Mehmet Saray
Nuri Bilgin	Ali Yaşar Sarıbay
Saffet Bilhan	Necmeddin Sefercioğlu
Süleyman Hayri Bolay	Hüseyin Sever
Naci Bostancı	Doğan Soyaslan
Sema Büyükkaragöz	Azmi Süslü
Halil Can	Cemalettin Şahin
H.Yıldırım Celkan	Kemal Tamer
Emin Çankıcı	Oya Tokgöz
Abdulhaluk Çay	Necmettin Tozlu
RasihDemirci	Sadık Kemal Tural
Birol Emil	Refik Turan
Ahmet Bican Ercilasun	Süleyman Türkel
Bilge Ercilasun	Fikret Türkmen
Fikret Eren	Fehim Üçışık
Mustafa Erkal	Mehmet Ünal
Etem Ruhi Fiğlalı	Turgut Önen
Reşat Genç	Rana Varol
Fikret Gezzin	Nur Vergin
Orhan Gökçe	Sadice Vural
Nilüfer Göle	Bahattin Yediöldiz
Emine Gönen	Muberra Yener
Sabahattin Güllülü	Kazım Yetiş
Halil Gürcügür	Dursun Yıldırım
Abdurrahman Güzel	Durali Yılmaz
Metin Heper	Refet Yınanç
Faik İmamoğlu	Hamza Zulfikar

ISSN 1301-X

HÂKİMİYET-İ MİLLİYE'NİN TESİSİNDE YUNAN İŞGALİNİN ROLÜ

Mustafa TURAN*

ÖZET

15 Mayıs 1919 tarihinde başlayan Yunan işgali ve işgal sırasında Türk halkının maruz kaldığı zulümler ile Müttefik Devletlerin bu olaylar karşısındaki kayıtsız, hatta kasıtlı tavırları, milletin Kuva-yı Milliye saflarında yer alması ve millî hâkimiyeti bizzat kendisinin tesis etmesi mecburiyetini ortaya koymuştur.

Müttefiklerarası Tahkik Heyeti'nin Yunan işgali altındaki Batı Anadolu'da incelemelerde bulunması ile tesis edilmek istenen Milne Hattı Me-selesi konumuzun izahına yardımcı olacaktır.

Paris Barış Konferansı'nda 21 Temmuz 1919 tarihinde İzmir ve ci-varındaki Yunan zulümleri ile ilgili şikâyetleri incelemek üzere bir komisyon kurulması kararlaştırılmıştır. Amiral Bristol başkanlığındaki heyetin, incelemeleri sonunda tanzim ederek Paris Barış Konferansı'na sunduğu rapor Yunan işgali aleyhinde olmasına rağmen Paris Konferansı Yunan işgalinin devamına karar vermiştir.

Paris Konferansı'nca Yunan kuvvetleri ile Türk millî kuvvetleri arasında bir sınır tespitinin yapılması amacıyla görevlendirilen General Milne tarafından tespit edilen ve kendi adıyla anılan sınır, Aralık 1919'da kesinleşmiştir. Tayin edilen hudut, Yunan zulümlerinin önlenmesi ve işgal sahasının sınırlandırılması için alınan bir tedbir gibi görülmekteyse de bu hatta Yunan ilerlemesi durdurulmuş olmuyordu. Tesis edilen bu hat Türk tarafınca asla kabul görmeyecektir. Zira, Tahkik Heyeti'nin raporuna rağmen Müttefik devletlerinin Yunan işgaline ve zulmüne kayıtsız kalmaları Türk halkının kendilerine güvenini sarsmış, millî ve bağımsız bir devlet kurmak gerektiğini inancını kuvvetlendirmiştir.

Anahtar Kelimeler : Hâkimiyet-i Milliye • Yunan işgali

THE ROLE OF GREEK INVASION ON ESTABLISHMENT OF THE NATIONAL SOVEREIGNTY

ABSTRACT

Greek occupation in Anatolia had began in 15 May 1919. During the occupation the Turkish people of Anatolia faced several difficulties. In order to investigate the Greek cruelty in western Anatolia, Paris Peace Conference decided to establish a commission on 21 July 1919. Eventhough the final, report of the commission was against the Greek occupation, Paris Peace Conference decided the continuation of Greek occupation in Anatolia. The conference also decided that between the Turkish, and Greek farces a line should be drawn by General Milne. Consequently

* Yard.Doç.Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

this line was named after him and certainly in December 1919. This line did not stop the Greek cruelties and also did not limit the Greek occupation area. The Turks never accepted this line. Continuation of Greek cruelties and occupation in Anatolia convinced the Turks about the necessity to establish their national and independent state.

Keywords : National sovereignty • Greek invasion

I. Dünya Harbi'nin sonu Türk tarihinin bir dönüm noktasıdır. Zira bu yıllar, tarihte büyük badireler atlatmış bir milletin yorgun ve bedbin olduğu yıllardır. Bu bedbinliğe rağmen, Anadolu topraklarında tutunabilmek için Türklerin, yeni bir mücadeleye girişmekten başka bir çareleri görülüyordu. Böyle bir mücadeleye kalkışabilmek için siyasi ve fiili olarak eldeki imkânlar yok denecek kadar az olduğu gibi, I. Dünya Harbi galiplerinin Türk istiklâlini ortadan kaldırmakta kararlı oldukları da anlaşılmaktadır. Kaldı ki, "Şark Meselesi"nin¹, bir devamı olarak Müttefik Devletlerin, aralarında yaptıkları gizli anlaşmaların² artık uygulanmaya konulacağı aşîkârdır.

Payitaht'ta ise, hafif şartları muhtevi bir antlaşmayı, galip devletlerin mürüvvet ve insafında bulan bir görüş ile Müttefiklerin Mondros hükümlerinden faydalanarak daha büyük sıkıntılar çıkaracakları görüşü³ karşı karşıya idi.

Bu kararsız ortam içinde Osmanlı Devleti'ne imzalatırılan Mondros Mütarekenamesi ile bütün inisiyatif Hristiyan batının eline geçmiştir. Türklerin önce İstanbul'dan, sonra bütün Anadolu'dan atılmalarını amaçlayan, başta İngiltere olmak üzere Müttefik Devletler, bu amaçlarını gerçekleştirme zeminini Mondros Mütarekenamesi'nin oynak maddelerinde bulmuşlardır.

I. Cihan Harbi sonunda Şark Meselesi'nin mutlaka halledileceğini, bu yolda Fransa ile mutabakat sağlandığını belirten İngiliz Başbakanı Lloyd George, meselenin çözümünü Türklerin Avrupa'dan çıkarılmalarına ve ancak yararlı olduğu ölçüde Asya'da bir müddet kontrol altında kalabileceklerine bağlamaktaydı. Ona göre, kendi ifadesi ile : "Türkler asırlarca Avrupa'da kalmışlar ve Avrupalıların başına daima

¹ Şark Meselesi tabiri ilk defa 1815 Viyana Kongresi'nde kullanılmaya başlanmıştır. Şark Meselesi, Batılı devletlerin Türkler üzerindeki düşünce, emel ve faaliyetlerinin sistematik ifadesidir.

² Gizli anlaşmalar için bkz. Hikmet Bayur, "Dünya Savaşı Sırasında Osmanlı Devletinin Paylaşılması Hakkında Yapılan Anlaşmalar", Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Semineri, Seminere Sunulan Bildiriler, TTK. yay., Ankara, 1975, s. 31 vd.; M.Keskin, A.Yuvalı, A.Öztürk, M.Ekincikli, Türk İnkılâbı ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Kayseri, 1995, s. 49 vd.

³ Kazım Karabekir, Doğu vilayetleri üzerinde Ermeni gayelerinin gerçekleşmesi için Amerika ve İngiltere'nin Mondros Mütarekesi hükümlerinden faydalanabileceklerini, memleketin böylece tamir edilmez bir yara olarak ikiye bölüneceğini hatırlatınca Padişah Vahideddin, "Bu adamlar her istediklerini yapacak kudrettedirler. Bize düşen, onlara kudretlerini ispat imkanı vermeden arzularını yerine getirmektir." demiştir. bkz. Fethi Okyar, Üç Devirde Bir Adam, İstanbul, 1980, s. 771

dert açmışlardır. Hiçbir zaman Avrupalı olamamışlardır. Avrupa medeniyetini benimseyememişlerdir. Daima savaşa sebep olmuşlardır. Türk'ün huyunu değiştirmesini beklemek iyimserlik olacaktır⁴. "Fethi Okyar'ın ifade ettiği gibi Müttefikler, "Ellerindeki kudrete dayanarak, yüzyılların hesabını birden görmek kat'i kararında idiler⁵.

Batılı devletler, her zamanki tabîî tavır ve bir ikilem ile güya Wilson Prensiplerine istinat edilerek, hazırlanan antlaşma maddelerini, kendi menfaat ve istekleri doğrultusunda işletmeye başlamışlardır. Bu amaçla Türklere karşı kin ve nefreti hat safhada bulunan bir millete Anadolu, İzmir'den başlanarak işgal ettirilmek istenmiştir. 15 Mayıs 1919 günü İzmir ile başlayan Anadolu işgali, pek çok acı ve insanlık dışı hâdiselerle Türk insanını çileden çıkartmış ve Hâkimiyet-i Milliye'nin tesisinde Yunan işgali önemli bir muharrik amil olmuştur.

Müttefik Devletler, emellerinin gerçekleşmesi için Anadolu'ya gönderdikleri Yunanlıların, daha işgalin ilk gününden başlayan acımasız tutum ve davranışlarının, Türk halkını, tarihte emsali görülmedik bir mücadeleye zorlayabileceğini düşünmemişlerdir. Türk milleti ise, yakın tarihinde yaşadığı dramatik olaylar sonunda Anadolu'da, millî ve bağımsız bir devlet kurmak gerektiğini biliyordu. Hâkimiyet-i Milliye'ye müstenit bir devletin kurulabilmesi için de Kuva-yı Milliye'nin amil kılınması şarttı. İşte İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali bardağı taşıran son damla olmuştur. Bu itibarla 15 Mayıs 1919 tarihi, Türk İstiklal Harbi'nin fiilen başladığı tarihtir.

Her şey, Türk milletine ümit kapısı bırakmamak için zalim, fakat dikkatli hesaplarla hazırlanmış ve uygulamaya konulmuştur. Bir Türk direnişine imkân bırakmayan plânın tatbik edilmeye başlanması ile batının asıl niyeti anlaşılacaktır. "Eğer bir kurtuluş hareketi başlayacaksa bu feci şartlar içinde başlayacaktı ve yola çıkanlar bu idrakin içinde idiler⁶.

İzmir'in işgalinden 3 gün sonra Mustafa Kemal Paşa Samsun'a hareket eder. 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkan Mustafa Kemal Paşa, durumu inceleyip, 22 Mayıs 1919'da Sadaret'e bir rapor sundu. Raporunda, Türklüğün yabancıların idaresine tahammülünün olmadığını ifade ediyordu. "Gaye-i istiklâlin istihsaline kadar tamamıyla milletle birlikte, fedakâr-ane çalışacağımıza mukaddesatım namına yemin ettim. Artık benim için Anadolu'dan hiçbir yere gitmemek kat'idir." diyen Mustafa Kemal Paşa⁷, Samsun'dan Havza'ya, sonra da Amasya'ya hareket eder.

⁴ Taner Baytok, İngiliz Kaynaklarında Türk Kurtuluş Savaşı, Ankara, 1970, s. 69

⁵ Okyar, age., s. 248

⁶ Okyar, age., s. 272

⁷ Kemal Atatürk, Nutuk, (1919-1927), Atatürk Araştırma Merkezi yay., Ankara, 1989, s. 14

Derinden gelen bir duygu ona, atalarından kalan bu kutsal toprağın savunulması uğruna içlerindeki kıvılcımın tutuşturulabileceğini söylüyordu. Uzun savaşlar, köylüyü bezdirmiş, maneviyatını çökertmişti. Yine de vatanın kurtuluşu düşüncesi altı yüz yıllık imparatorluktan sonra onlarda istiklal duygusu uyandırabilirdi. Mustafa Kemal, gerçekçi tabiatı ile mücadelenin uzun süreceğini ve sabırla adım adım hazırlanacağını biliyordu⁸.

Türk milletinin geleceği ile ilgili olarak bir dizi kararın alındığı, Türk milletinin kurtuluşu için kamuoyu çalışmalarının yapıldığı dönem, Mustafa Kemal'in Anadolu'ya geçmesinden sonra başlamıştır⁹. Mustafa Kemal, Samsun'a çıkar çıkmaz, her yerde protesto mitinglerinin düzenlenmesini istiyor ve Türk milletine karşı işlenen haksızlığın kaldırılması için de Babıali ile yabancı devlet temsilciliklerine telgraflar çekilmesini bildiriyordu.

İşgallerin başlamasından sonra Yunanlıların davranışlarını görüp, göç edemeyen ve insanlık dışı davranışlara muhatap olan halkın millî duyguları için için kabarıyor ve silâhlılık fikri ağırlık kazanmaya başlıyordu. Ordunun zayıf bir hâlde bulunması, Damat Ferit Paşa'nın kanlı olaylar karşısında yetersiz protestolarla yetinmesi halkı, "kendi başının çaresine bakmak" durumuyla karşı karşıya getirmişti¹⁰.

Mustafa Kemal Paşa bu konuda, "İzmir hailesinden sonra idi ki, milletimiz hakikaten mütehasıs ve mütenebbih oldu ve derin uçuruma sürüklendiğini idrak etti ve onu müteakip hukukunu muhafazaya bizzat karar verdi"¹¹ demiştir.

Rahmi Apak, "Türk'ü tekrar silâha sarılmağa mecbur eden başlıca iki faktörden birisi, 15 Mayıs 1919 günü Yunan ordusunun İzmir'e çıkarılması, ikincisi de, yerli Hristiyanların memleketi işgal eden düşman askerlerinden yüz bularak Türklerin mallarına, canlarına, şeref ve namuslarına saldırmak suretiyle yaptıkları şımarıklıklar olmuştur." demektedir¹².

Belçika'nın İstanbul Temsilcisi S. Marghetitch, Dışişleri Bakanı Paul Hyman'a gönderdiği 5 Ağustos 1919 tarihli raporunda, "İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesinin mukavemet hareketlerine katılanları çoğalttığını" önemle belirtmiştir¹³.

⁸ Lord Kinross, Atatürk, Bir Milleti Yeniden Doğuşu, (Terc. Necdet Sander), 11. bsk., İstanbul, 1990, s. 202-203

⁹ M. Keskin, age., s. 83

¹⁰ Cihat Akçakayalıoğlu, Atatürk, Komutan, İnkılâpçı ve Devlet Adamı Yönleriyle, Ankara, 1988, s. 148

¹¹ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, C. II, (Toplayan: Nimet Arslan), Ankara, 1981, s. II

¹² Rahmi Apak, Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları, Ankara, 1988, s. 190

¹³ Zeynep Kerman, Belçika Temsilciliği Vesikalarına Göre Millî Mücadele, Ankara, 1982, s. 11

Rauf Orbay da bu hususta, Yunanlıların, "...lüzumsuz ve icapsız hareketleri ile bir milleti şeref ve namusunu korumak azmiyle silâha sarılıp mücadeleye sevk ettiklerinin farkında olmayışları idi ki, bizim o kabuslu günlerdeki en büyük kazancımız da işte bu idi." demektedir¹⁴.

Bu ifadelerden de anlaşılacağı gibi bu aşamada, topyekûn bir mukavemet hareketinden bahsetmek mümkün değildir. Ancak İzmir bölgesinde olduğu gibi¹⁵ Anadolu'da da işgale tepkilerin oluşmaya başladığı söylenebilir. Nitekim daha işgalin ilk günü, Yunanlıların, Türkleri "Zito Venizelos" diye bağırmaya zorlamaları, Türk evlerine hücum ile ırz, mal tecavüzlerinde bulunmaları Türk halkı üzerinde, Yunanlılara karşı büyük bir nefretin ve karşı koymayı oluşmasına neden olmuştur. İzmir'in bu tarz işgali üzerine Anadolu'daki teşkilâtlar tarafından gerekli hareketlere girilmiş, İstanbul basını ve devletlerin siyasî delegeleri sürekli uyarılmaya başlanmıştı. Mustafa Kemal Paşa da Sadaret'e çektiği telgrafla, Yunan işgalinin "Milleti ve orduyu düşünlümeyecek ve tarif edilemeyecek derecede içten" yaraladığını, millet ve ordunun, varlığına yapılan bu haksız tecavüzü içine sindiremeyeceğini ve kabul etmeyeceğini" duyuruyordu¹⁶.

Ordudan kaçarak Kuva-yı Milliye'ye katılanlarla yavaş yavaş mukavemet grupları teşekkül etmiş ve ilerleyen Yunan kuvvetlerine karşı direnmeler başlamıştır¹⁷. Cephelerde ordu ve halk Kuva-yı Milliye şeklinde kenetlenmiş bir mücadele kuvveti hâlinde Yunanlılarla çarpışırken, sivil idare amirleri de kendi bölgelerinde, güçlerine, teşebbüs kabiliyetlerine ve kendi görüşlerine göre vatanın selâmeti için doğru veya yanlış gayret sarf etmekteydiler¹⁸. Zaten dağılmış bir ordudan ciddi bir mukavemet beklenemezdi. İstenilen mukavemetin gösterilmesi için halkın desteğini almak gerekiyordu. Mütareke gereğince Müttefiklerin denetimindeki bir orduya bağlı birliklerin halktan takviye edilmesi veya doğrudan halktan kuvvetler oluşturulmaya çalışılması dikkate değer bir husustur. Mustafa Kemal Paşa da işgal bölgesindeki

¹⁴ Yakın Tarihimiz, "Rauf Orbay'ın Hatıraları" c.1 I/26, (Ağustos,1962), s. 400

¹⁵ Yunan işgaline İzmir'deki tepkiler için bkz. Engin Berber, "Kurtuluşun Sonra İzmir'de Yunan İşgal Dönemine Tepkiler", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, c. III, s. 8, (Mart, 1987), s. 443 vd.

¹⁶ Yücel Özkaya, "İzmir'in İşgalinin Anadolu'daki Tepkileri", Atatürk Yolu, A.Ü. Türk İnkılâp Tarihi Dergisi, S.1, (Mayıs,1988), s. 66-67

¹⁷ Bu hususta bkz. Rami Apak, İstiklal Savaşında Garp Cephesi Nasıl Kuruldu ?, Ankara, 1990; Kazım Özalp, Milli Mücadele, 1919-1922, C. I, Ankara,1988

¹⁸ Hamdi Buytuğlu "Millî Mücadele Başlıyor" Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, C. 1V/2 (Eylül 1969) s. 29: Nazilli'deki Yörük Ali Efe'nin kumandasındaki sivil halktan müteşkil kuvvet, 57. Fırka Topçu Alayı Kumandanı Binbaşı İsmail Hakkı Bey'in emrindeki kuvvetlerle Denizli'deki halktan müteşkil kuvvetin katılması ile 175. Piyade Alayı Kumandanı Hacı Şükrü Bey'in idaresinde Aydın'da Yunanlılarla çarpışmış, ve Yunanlıları Aydın'dan püskürtmüştür. Bkz. Tülay Duran, "Millî Mücadele'de İstanbul Hükûmeti'nin İlk Tahkik Heyeti, Kongeler ve Erzurum Mebusu Ziya Bey'in Çalışmaları", Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, c. IX-X, s. 57, (Haziran,1972), s. 44

Ordu birliklerinin Kuva-yı Milliye ile birlikte hareket etmelerini istemekteydi¹⁹.

57. Fırka Kumandanı Miralay (Albay) Şefik (Aker)'in 27 Mayıs 1919 tarihinde Harbiye Nezareti'ne Şifresinde, Milas-Bodrum havali-sinde Yunan çetelerinin faaliyete geçtikleri, bunlara karşı müdafaa için ahaliden kuvvet teşkil edileceği ifade edilerek silah ve cephane isten-mektedir²⁰. Yine, Şefik Bey, 26 Haziran 1919 tarihinde Harbiye Neza-reti'ne çektiği bir telgrafta, Balatcak istasyonundaki Yunan askerlerinin yolcuları trenden indirerek erkeklerin gözleri önünde kadınların ırzları-na tecavüz ettiklerini ve bu korkunç facianın uyandırdığı nefretten çar-pışmaların şiddetlendiğini ifade etmiştir²¹. Bu telgrafların işgalden 10 gün gibi kısa bir süre sonra çekildiği hatırlanırsa ordu mensubu milli-yetçi kumandanların Yunan işgali karşısında çabuk hareket etmeye çalıştıkları anlaşılır. Yine Alaşehir Mevki Kumandanı Süleyman imzası ile 10 Ağustos 1919 tarihinde Harbiye Nezareti'ne çekilen telgrafta da, "Burada Yunanlıları vatana sokmamak için ayaklanan kadın erkek halkın başlarında kumandan, ellerinde kafi miktarda silah yoktur. İs-tanbul'dan maaş alan ve kaldırım çığneyen bir çok zabıt var. Allah aşkına zabıt ve kumandan gönderiniz." deniliyor²² olması, meselenin ciddiyetini gösterdiği gibi merkezden (payitahttan) bu yönde bir isteğin ve serzenişin olması bakımından da önemlidir.

Mustafa Kemal Paşa, 2 Haziran 1919 tarihinde Harbiye Neza-re-ti'ne çektiği telgrafın şifresinde, "İstiklâl ve mevcudiyet-i milliyeyi imha ve beka-yı hayatı tehlike isal eden işgal, suikast ve taaddi gibi İzmir havasinde görülmekte olan fiiliyatın zuhurat-ı mümasesiline karşı, ne milletin heyecan ve teessürat-ı vicdaniyesini ve ne de buna müstenid tezahürat-ı milliyeyi men ve tevkif için nefsimde ve hiç kimsede kudret ve takat göremeyeceğim gibi tahaddüs edecek vak'ayı ve hâdisatın karşısında da mesuliyet kabul edebilecek ne kumandan ve ne de mül-kiyet memuru ve ne de hükû-met tasavvur ederim." diyordu²³.

Batı Anadolu'da Yunanlıların işgal ettikleri yerlerde küçük çapta direnişler ve Kuva-yı Milliye faaliyetleri devam ederken, davanın hukukî bir zeminde de devamı ve birlikteliğin sağlanmaya çalışıldığını görürüz. Amasya'ya giden Mustafa Kemal Paşa, buradan 21/22 Haziran 1919 tarihinde bir tamim yayınlar. Tamimde, vatanın bütünlüğü ve milletin istiklâlinin tehlikede olduğu belirtildikten sonra "Milletin istiklâlini yine

¹⁹ Bkz. ATASE ARŞİVİ (Gn. Kur. Askeri Tarih Stratejik Etüt Arşivi) K1. 308 Ds. 58-35 f. 5, 40 (13. Kolordu, 23., 41. ve 57. Fırka Kumandanlıklarına 1 Ocak 1920 tarihli şifresi)

²⁰ ATASE ARŞİVİ K1. 27 Ds. 75-107 F. 8

²¹ İzmir, Ayvalık ve Aydın Havalisinin Yunanlılar Tarafından İşgali ve Yunan Mezalimi Hakkında Makamat-ı Askeriyeden Mevrud Raporları Havi İkinci Kitap, (=İAA) Matbaa-i Askeriye, Dersaadet, 1335, s. 32

²² ATASE ARŞİVİ K1. 27 Ds. 75-107 f. 36

²³ Nutuk, s.18

milletin azim ve kararı kurtaracaktır." ve "Milletin hal ve vazı'nı derpiş etmek ve sada-yı hukukunu cihana işittirmek için her türlü tesir ve murakabeden azade bir heyet-i milliyenin vücudu elzemdir."denilmesi²⁴, Hâkimiyet-i Milliye'nin tesisi yönündeki ilk ve en önemli bir karar olduğu gibi davaya millî bir vasıf verilmesi açısından da önemli bir karardı. Ayrıca, davanın meşruiyetinin sağlanması için de millî bir heyetin vücuda getirilmesinin elzem olduğunun, özellikle zikredilmesi Hâkimiyet-i Milliye'nin hukuken sağlanması yönündeki kararlılığı gösterir.

Kuva-yı Milliye Hareketi'nin sırf meşru ve nefsi müdafaadan ibaret olduğu halkın Yunan işgal ve mezalimi karşısında kendini korumak amacıyla silaha sarılmış olduğu, askerî ve mülkî makamlar ile Kuva-yı Milliye teşkilâtlarının yazışma ve raporlarında özellikle ifade edilmiştir.

57. Fırka Kumandanı Şefik Bey, Harbiye Nezareti'ne gönderdiği bir raporda, Yunan mezalimine karşı ortaya çıkan galeyanın önlüne geçecek herhangi bir kuvvetin olmadığını belirttiikten sonra, "İslâm ahalinin Yunanlılara karşı silaha sarılması, Yunanlıların yaptığı işgale karşı değil ancak, ırzlarına, canlarına, mallarına ve mukaddesatlarına bir maksad-ı mahsus ile ve vahşiyane kasıtlar ile yaptıkları teşebbüs, tehlikeli ve memleket ve hükûmet için felaket olduğunu..." ifade etmektedir. Yine Şefik Bey, 2 Temmuz 1919 tarihinde II. Ordu Müfettişliği'ne çektiği telgrafta, "Yunanlı-ların bilhassa ahali-i İslâmiyeye karşı icra ettikleri fecayı-ı elimenin tesiri ile hasımlarını tahassün ettiği mevkilere daha az vesaite rağmen geceli gündüzlü taarruzlarının arkasını kesmemişler ve Yunanlıları mağlup ve perişan etmişlerdir." demektedir²⁵.

II. Ordu Müfettiş Vekili Selahaddin Bey, 17 Ağustos 1919 tarihli Harbiye Nezareti'ne çektiği telgrafın şifresinde, İzmir'in Yunanlılar tarafından haksız bir surette işgal edilerek yapılan mezalimin Türk halkını sırf "te'min-i hak ve muhafaza-i namus için" silâha sarılmağa mecbur ettiği, Kuva-yı Milliye'nin maksadının Yunanlıların Aydın vilâyeti'nden tamamen atılması olduğunu ifade etmiştir²⁶.

Batı Anadolu'da Yunan işgali altındaki bölgelerde incelemelerde bulunan Müttefiklerarası Tahkik Heyeti'ne verilen rapor ve ifadelerde, Yunan işgal ve mezalimine karşı halkın silâha sarılmış olduğu belirtilmiştir. Aydın Mutassarrıfı'nın bu heyete gönderdiği raporda, "Efkar-ı İslâmiye'nin fikri, Yunan mezalimine karşı açıktan isyan ve son hayat ve becamızı silâhla müdafaa etmeyi ve işgale karşı protesto ile neticeyi intizardır." denilmiştir²⁷. Heyet'e Aydın eşrafınca verilen bir muhtıra-

²⁴ Nutuk, s. 21

²⁵ İAA, s. 32

²⁶ ATESE ARŞİVİ K1.184 Ds.18-88 f. 326

²⁷ ATESE ARŞİVİ K1. 81 Ds.139-299 f. 6/1-2+

da, Yunanlıların tecavüzlerine tahammül edemeyen halkın silâha sarılmak zorunda kaldığı ifade edilmiştir²⁸. 57. Fırka Kumandanı Şefik Bey de heyete verdiği ifadede, "Yunan işgali aleyhine doğrudan doğruya milletin bir kıyâmı olduğunu, askerî kıt'aların muharebelere karışmasının başlıca sebebi, felâket karşısında millî galeyanın tesiri ile askerî şahısların kanun ve nizam haricine çıkmış olmalarından ibaret bulunduğunu..." belirtmiştir²⁹.

Müttefiklerarası Tahkik Heyeti'nde görevli Yarbay Kadri Bey Harbiye Nezareti'ne gönderdiği 5 Ekim 1919 tarihli raporunda, "Yunan mıntika-i işgalinde kalmak bedbahtlığında bulunan ahalinin, bu işkenceler altında inlemekte olduğunu gören diğer ahali, Yunanlıların kendi memleketlerini de istila etme korkusu ile silâha sarılarak müdafaa-i nefis ve namusa kıyâm etmekte olduğu ve Yunanlılar İzmir'den çıkmadıkça terk-i silâh etmemeye yemin ettiklerini" ifade etmiştir³⁰.

Aydın ve Havalisi Kumandanı Demirci Mehmed Efe, 30 Kasım 1919 tarihinde Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti'ne gönderdiği yazısında, "Yunanlıların bütün cihana karşı pek aşikâr olan hareket-i zulümanesine Anadolu'da teslim-i nefis edecek bir Türk düşünülemez. Anadolu mücadeleye devam edecektir." demek suretiyle³¹, Yunan işgal ve mezalimi karşısında Türk milletinin mücadele azmini vurgulamak istemiştir.

Uşak'ta Hareket-i Milliye ve Redd-i İlhak Heyet-i Merkeziyesi Reisi İbrahim imzası ile 20 Ekim 1919 tarihinde Sivas'ta Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti'ne gönderilen raporda, Ödemiş, Bayındır, Tire ve Salihli kazalarında Yunanlıların, 500'den fazla Türk'ü, Kuva-yı Milliye'ye yardım edecekleri bahanesi ile tutukladıkları ve süngü altında çeşitli işkencelere tâbi tuttukları, Kuva-yı Milliye'nin herhangi bir taarruzu hâlinde kendilerini katleceklerini söyledikleri belirtilmekte ve "Aydın havalisi Müslümanları mukalebe-i meşru ve aynı silâhla müdafaaya başvurmuştur." denilmektedir³².

İzmir. Şimal Mıntıkası Merkez Heyeti tarafından İzmir'e Doğru gazetesinde yayımlanan beyannamede özetle, 15 Mayıs 1919 günü vahşi Yunanlıların İtilaf Devletlerince İzmir'e musallat edildiği, bu bölge halkının % 85'inin Müslüman olduğu, işgalin geçici olduğunun bildirilmesine rağmen, Yunanlıların bu bölgede baskı ve zulümlerinin art-

²⁸ ATESE ARŞİVİ K1. 81 Ds. 128-301 f. 38-22; Asaf Gökbel, Milli Mücadelede Aydın, Aydın 1964, s.322

²⁹ Gökbel, age., s. 305

³⁰ ATESE ARŞİVİ K1. 257 Ds.139-299 F.11/6; K1.118 Ds. 81-423 f. 61/1-1

³¹ ATESE ARŞİVİ K1.119 Ds.56-427 F.43/2-3; Demirci Mehmet Efe 8 Ağustos 1919 tarihli 11. Ordu Müfettişliği'ne yazısın da düşmana karşı vatan ve namuslarını korumak isteyen. Mücahitler ordusuna katılan gönüllülerin sayısının 17.000'e ulaştığını söylemektedir. Bkz. ATESE ARŞİVİ K. 426 Ds. (1-5) 4 f.44, 46

³² ATESE ARŞİVİ K1.257 Ds.B-12 f.12

makta olduğu ifade edilmiş, "Kuva-yı Milliye'nin sebep ve hikmet-i teşkili, milletin arzu ve muaveneti ile Yunan vahşetlerine nihayet vererek, Anadolu'nun kapusu olan İzmir'i kurtarmak ve İslâm Halifesi'nin, Osmanlı Padişahı'nın istiklâlini, saltanatını, bayrağını idame ettirmektir. Bundan başka bir vazifesi ve maksadı yoktur." denilmiştir³³.

Müttefik Devletlerle münasebetlerde de Kuva-yı Milliye'nin nefsi müdafaa gayesiyle ortaya çıktığı ve asıl maksadın Yunanlıların vatan-dan atılması şeklindeki ifadelerin yer alması, Müttefikleri Yunan işgalinin hukuken meşrulaştırması ve Yunan işgaline karşı oluşan tepkilerin önlenebilmesi yönünde bir tavır takınmağa sevk etmiştir. Ancak bazen yumuşak ve siyasî, bazen de tehditkâr bir hal alan bu tavırlar Kuva-yı Milliye'nin önüne geçmemiş, bilakis daha da kamçılamıştır.

Bu arada İstanbul'da işgal edilir. İzmir'in işgali, millî hareketin gelişmesini ve teşkilatlanmasını kolaylaştırmışsa, İstanbul'un işgali de, Anadolu'nun kesin olarak İstanbul'dan kopmasını ve Ankara'nın millî davanın merkezi hâline gelmesini sağlamıştır³⁴. 10 Ocak 1921'de Birinci İnönü Muharebesi yapılmış ve memlekette büyük sevinç yaratmıştır. İsmet İnönü bu konuda şunları söylemektedir: "Garp cephesinde Yunanlılara karşı daima güç vaziyette kalmıştık, neticeler alamamıştık. Ermenistan seferi ümit verdi. Ondan sonra İnönü Muharebele-ri...Düşman ilk defa ric'at ediyor. taarruz ettiği yerlerden çekiliyor"³⁵.

İnönü'de Yunanlıların yenilmeleri ve Moskova'daki Türk-Sovyet görüşmelerinin olumlu bir safhaya girmesi İtilaf Devletleri'ni, 10 Ağustos 1920'de imzalanan Sevres Antlaşması'nın uygulanması konusunda iyice ümitsizliğe düşürmüştü. 25 Ocak'ta Paris'te toplanan Müttefikler, Sevres'i gözden geçirmek ve Şark Meselesi'ne yeni bir çözüm bulmak için bir konferansın toplanmasını kararlaştırdılar. 21 Şubat 1921'de Londra'da toplanan konferansa, İstanbul Hükûmeti'ni temsilen Tevfik Paşa, Ankara Hükûmeti'ni temsilen Bekir Sami Bey katıldılar. Konferans toplanmadan önce, 28 Ocak 1921 tarihinde, Mustafa Kemal Paşa Tevfik Paşa'ya, irade-i milliyeye müsteniden Türkiye'nin mukadderatına hâkim olan yegâne meşru ve müstakil kuvvetin TBMM'nin olduğunu, Türkiye ile ilgili bütün meselelerin halli ve dış münasebetlerde de TBMM'nin yetkili olduğunu bildiriyordu³⁶. Ayrıca, konferans sırasında Tevfik Paşa'nın, "Ordu cevap verecektir. Anadolu cevap verecektir." demesi³⁷ devletler arası münasebetlerde de Kuva-yı

³³ İzmir'e Doğru, 3 Mart 1336

³⁴ Abdurrahman Çaycı, "Millî Mücadele ve Zafer", Cumhuriyetin 50. Yılına Armağan, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü yay., Ankara, 1973, s. 39

³⁵ İsmet İnönü, "İstiklâl Savaşı ve Lozan", Cumhuriyetin 50. Yılına Armağan, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü yay., Ankara, 1973, s.17

³⁶ Nutuk, s. 371

³⁷ İnönü, agm., s.17

Milliye'nin amil kılındığını göstermesi bakımından önemlidir³⁸ Ayrıca, Londra Konferansı'nda "Misak-ı Milli'nin temel gaye olduğunun ifade edildiği ve müzakerelerin bu çerçevede devam ettirildiği, dolayısıyla millî davanın gayesinin siyasî zeminde ortaya konulmaya çalışıldığını belirtmemiz gerekir.

İfade etmeye çalıştığımız bu fikir çerçevesinde meseleyi İstiklal Harbimizdeki iki önemli olay üzerinde yoğunlaştırmak istiyoruz. Gerek batının ikilemini görmek, gerekse Yunan işgalinin millî hâkimiyetin tesisindeki itici gücü ve Kuva-yı Milliye'nin meşru müdafaa hakkını hukuken elde etmesi zeminini kavrama açısından son derece önemli bu olaylardan biri, Müttefiklerarası Tahkik Heyeti'nin Yunan işgali altındaki Batı Anadolu'da yaptığı incelemeler, diğeri de Kuva-yı Milliye ile Yunan kuvvetleri arasında tesis edilmek istenen Milne Hattı Meselesidir.

Kısa bir sürede geniş bir sahaya yayılan Yunanlıların işgal ettikleri hemen her yerde yaptıkları insanlık dışı olaylar karşısında Osmanlı Hü-kûmeti, Başkan Wilson'a başvurarak Yunan mezalimini tahkik etmek üzere bir komisyon kurulmasını istemiştir. Sadrazam Vekili Şeyhülislâm Sabri Efendi'nin 15 Temmuz 1919 tarihli tahkikat isteği, İzmir'deki İtilaf Devletleri delegelerinin raporları ile birlikte Paris Barış Konferansı'nda görüşülmüş ve 21 Temmuz 1919 tarihinde İzmir ve civarındaki Yunan zulümleri ile ilgili şikâyetleri incelemek üzere bir komisyon kurulması kararlaştırılmıştır.

15 Mayıs - 20 Temmuz 1919 tarihleri arasındaki olayları inceleyecek olan Amerikan Yüksek Komiseri Mark Lambert Bristol başkanlığındaki heyete İngiltere, Fransa ve İtalyan delegeleri ile oy hakkı olmamak ve varılacak neticeye katılmamak şartıyla bir Yunanlı ve bir de Türk temsilci katılmıştır.

Türk makamları Heyet'in yapacağı tahkikattan faydalı bir netice alınabilmesi, bu bölgede yapılan insanlık dışı olayların dünya kamuoyunda bilinmesi ve siyasî plâformda yapılacak olan teşebbüslere yardımcı olması amacıyla her türlü tedbirin alınmasına ve meydana gelen olaylar hakkında Heyet'in bilgilendirilmesine azamî gayret göstermişlerdir. Türk makamlarının Yunan zulümlerini, gelecek olan Heyet'e bildirmek üzere tedbirler almalarına karşılık, Yunanlılar gelecek olan heyeti yanıltmak ve kendi arzuları lehinde bir netice çıkmasını sağlamak için her türlü yola başvurmakta idiler³⁹.

³⁸ Lord Kinross, The Times gazetesinden naklen, Tefvîk Paşa'nın, bütün anlaşmazlıkları bir çırpıda çözerek, Ankara Hükûmeti'ni Türk milletinin yasal temsilcileri olarak tanıttığını, böylece sözcülük görevini yüklenen Bekir Sami Bey'in bütün konferans boyunca Türk görüşünü tek başına savunduğunu kaydeder. Bkz. Kinross, age., s. 311-312

³⁹ Mesela, Bergama ile Dikili arasında Kozak nahiyesinde bulunan Yunan kuvvetlerinin köylerde kalmış olan halktan suçsuz olduklarına dair zorla varakalar almakta oldukları

12 Ağustos-15 Ekim 1919 tarihleri arasında iki ay kadar incelemelerde bulunan Heyet, İzmir, Menemen, Manisa, Aydın, Nazilli, Ödemiş, Ayvalık, Çine ve civarında mesaisini yoğunlaştırmış ve 175 tanığın ifadesini almıştır. Türkler, Yunanlılar, Ermeniler, Yahudiler ile Amerikalı, İngiliz, Fransız ve İtalyanlar ifade vermişlerdir.

Müttefiklerarası Tahkik Heyeti, tahkikat sonunda dinlediği şahitlerin ifadeleri ile verilen raporları tasnif etmiş ve tahkikat sonunda oluşan kanaati açıklayan ortak bir rapor tanzim ederek mesaisini bitirmiştir⁴⁰.

Paris Barış Konferansı'na 7 Ekim 1919 tarihinde sunulan rapor 8 Kasım 1919 tarihinde, yani verildikten bir ay sonra müzakere edilmiştir.

Hazırlanan raporun yayımlanmasına Müttefik hükûmetlerince izin verilmediği gibi buna bir gerekçe de gösterilmemiştir. Böylece Yunan katliamları konusundaki gerçek kamuoyundan gizlenmiştir. Raporun açıklanmamasına özen gösterilmişse de basına bazı sızmalar olmuş, İtalyan gazeteleri Tahkik Heyeti raporlarını yayımlamaya başlamışlardır.

Türk basınına yansıyan biçimiyle Müttefiklerarası Tahkik Heyeti raporu Yunan işgalinin aleyhineydi. Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti'nin Sadaret makamına sunduğu bir raporda, Müttefiklerarası Tahkik Heyeti'nin Yunan işgalinin artık kabil olmayacağına ve buna bir çözüm bulunması gerektiği kanaatine vardığı, ancak Barış Konferansı'nca alınacak kararın Yunanlılarca ne surette telakki edileceğinin bilinmediği ifade edilmekteydi⁴¹.

11 Kasım 1919 tarihli La Matin gazetesinde Müttefiklerarası Tahkik Heyeti raporunun tedkiki neticesinde Yüksek Konsey'in Yunan işgalinin devamına karar vereceği, Yunanlılardan işgalleri altındaki muntıkayı genişletmemeleri ve Müslüman halkla işgal kuvvetleri arasında tekrar olay olmasını icap ettirecek sebeplerden kaçınılmasını isteyeceği haber verilmekteydi⁴². Nitekim Tahkik Heyeti raporunda Yunan işgali hakkındaki menfi kararına rağmen Paris Konferansı

14. Kolordu Kumandanı'nın Harbiye Nezareti'ne 3 Ağustos 1919 tarihli raporunda ifade edilmektedir. Bkz. ATASE ARŞİVİ K1.14 Ds.91-56 f.30

⁴⁰ Mesela, Bergama ile Dikili arasında Kozak nahiyesinde bulunan Yunan kuvvetlerinin köylerde kalmış olan halktan suçsuz olduklarına dair zorla varakalar almakta oldukları 14. Kolordu Kumandanı'nın Harbiye Nezareti'ne 3 Ağustos 1919 tarihli raporunda ifade edilmektedir. Bkz. ATASE ARŞİVİ K1.14 Ds.91-56 f.30

⁴¹ ATASE ARŞİVİ K1.118 Ds.81-423 f.60

⁴² ATASE ARŞİVİ K1.113 Ds.180-409 f. 41

Venizelos'a bir ihtarda bulunmakla iktifa etmiş ve Yunan işgalinin devamına karar vermiştir⁴³.

Aynı tarihlerde Paris'te çıkan Le Matin gazetesinde Barış Konferansı Yüksek Meclisi'nin, raporun incelenmesinden sonra Yunan işgalinin bu bölgede devamına karar verdiği, Yunanlıların İzmir'de bulunmasının Türk Milli Hareketi'nin genişlemesine önemli ölçüde yardım ettiği haberi yayımlanmıştır⁴⁴.

Netice itibarıyla Yüksek Konsey, Müttefiklerarası Tahkik Heyeti raporunu dikkate almamış, işgalin yarattığı güçlükler ve siyasî ihtilaflara karışmaktansa Yunan işgalinin kalmasına göz yummuştur.

Ali Türkgeldi bu hususta: "Tahkik Komisyonu ve raporu Türkiye'de yeniden ümitler uyandırmış ise de müspet bir netice vermedi. Bu teşebbüsten de bir başarı elde edilememesi artık, Türk hukukunun diplomasi yoluyla değil, ancak kuvvetle müdafaa edilebileceğine tereddüde mahal bırakmamakta idi. Bunun için salim düşünceler kurtuluş ümitlerini Anadolu'da başlayan mücadele-i milliyenin inkişafına intizarda bulmakta idiler." denmektedir⁴⁵.

Bu bilgilerden anlaşılacağı üzere Müttefikler, kendileri tarafından yapılan tahkikat neticesinde Yunanlılar aleyhinde bir raporun ortaya çıkmasına rağmen Yunanlılara destek vermeye devam etmişlerdir. Böylece, 22 Mart 1920'de toplanan İzmir Şimal Mıntıkası Kuva-yı Milliye Heyet-i Umumiyesi kararlarında da belirtildiği gibi, Yunan işgalinin devamına karar verilmesi, Türklere vatanlarının kurtuluşu için her türlü harekâta malik olmak hakkını vermiştir⁴⁶.

İzmir'in işgalinden sonra Yunan işgali kısa bir sürede Batı Anadolu'nun geniş bir kısmına yayılmış ve bu bölge Müttefiklerce Yunan işgal mıntıkası olarak tanınmıştır. Yunanlıların Anadolu içlerine ilerlemeleri Milli kuvvetlerin mukavemetine uğramış ve Yunan ileri hareketi 3 Kasım 1919'da Milne Hattı denilen hatta durdurulmuştur. Üzerinde durmak istediğimiz diğer mesele, bu hattın tesisi meselesidir.

Paris Konferansı'nda Yunan kuvvetleri ile Türk milli kuvvetleri arasında bir sınır tespitinin yapılması ve bu görevin Kuzey Anadolu İtilaf Devletleri İşgal Kuvvetleri Komutanı General Sir George Milne'e verilmesi kararlaştırılmıştır. Netice itibarıyla, General Milne tarafından tespit edilen ve kendi adıyla anılan sınır, Aralık 1919'da Konferans'ça

⁴³ ATAŞE ARŞİVİ K1. 118 Ds. 81-423 f. 80; K1. 257 Ds. 8-12 f. 27 (Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti'nin 3 Kolordu Kumandanlığı'na 22 Kasım 1919 tarihli cevabı Şifresi)

⁴⁴ İzzet Öztoprak, Kurtuluş Savaşında Türk Basını, Ankara, 1981, s. 97; Tayyib Gökbilgin, Milli Mücadele Başlarken, c. II, Ankara 1965, s.182

⁴⁵ Ali Türkgeldi, Mondros ve Mudanya Mütarekelerinin Tarihi, Ankara, 1948, s. 118-119

⁴⁶ Apak, Garp..., s.100 'ş' Mustafa Turan, "İstiklal Harbinde Milne Hattı", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, C. VII, S. 21, (Temmuz, 1991), s. 567 vd.

Hakimiyet-i Milliye'nin Tesisinde Yunan İşgalinin Rolü

kesinleşmiştir. Tayin edilen hudut, Yunan zulümlerinin önlenmesi ve işgal sahasının sınırlandırılması için alınan bir tedbir gibi görülmekteyse de bu hatta Yunan ilerlemesi durdurulmuş olmuyordu.

Karar gereğince bütün Osmanlı askerleriyle silâhlı çeteler tespit edilen sınırdan 3 km. geriye çekilecekler ve talimat 12 Aralık 1919 tarihinden itibaren uygulanacaktır.

Gerek Milne Hattı'nın tesisine uğraşıldığı, gerek tesis edildikten sonra bu hatta, Yunan kuvvetleriyle Kuva-yı Milliye arasında çatışmalar devam etmiştir. Osmanlı Hükûmeti bu hatta İngiliz, Fransız ve İtalyan askerlerinin veya Osmanlı askerlerinin yerleştirilmesini istemişse de bu istek kabul görmemiştir⁴⁷.

General Milne, Kuva-yı Milliye'nin taarruzlarını önlemek ve Yunan kuvvetlerinin yapageldikleri şen'i fiillere rahatça devam edebilmeleri için sürekli Osmanlı Hükûmeti'ni baskı altında tutmaya çalışmıştır. Meselâ, General Milne, Harbiye Nezareti'ne verdiği bir tamimde, 11 Ağustos 1919 da Osmanlı kuvvetleri veya çetelerinin (çeteden Kuva-yı Milliye kastedilmiştir) Akhisar yakınlarında bulunan Yunan kuvvetlerine saldırdıklarını, Marmara civarlarında da benzer saldırıların olduğuna dair bilgi edindiğini belirterek, bu saldırıların tekrerrü hâlinde Yunan kuvvetlerini Osmanlı kuvvetlerinin üzerine salmak ve Yunanlıların mevkilerinden ileri gitmeleri hususunda emir vereceği tehdidiyle acilen tedbir alınmasını istemiştir⁴⁸.

Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti, General Milne'e 27 Ağustos 1919 tarihinde, askerî kıtalar tarafından Yunanlılara karşı herhangi bir saldırı yapılmadığını, Yunan kuvvetleri tarafından hayat ve namuslarına merhametsizce tecavüz edilerek meskenini, mal ve mahsulatını terk ederek hicrete mecbur kalan halkın felâketleri sebebi olan Yunan kuvvetlerine karşı bir düşmanlık hissi taşıdığını ve malları ile emlakının geri alınması emeliyle tabii bir tepkinin olduğunu bildirmiştir⁴⁹.

Milne Hattı'nın tesisine rağmen Yunan tecavüzlerinin ortadan kalkmaması, buna karşılık Kuva-yı Milliye'nin geri aldırılması hakkında General Milne'in yeni talep ve tekliflerde bulunması üzerine 26 Şubat 1920 tarihinde konu Vükela Meclisi'nde görüşülmüştür. Alınan kararda Kuva-yı Milliye'nin Yunan mezalimine uğrayan insanların meşru müdafaa amacıyla kurulmuş olduğu, bunların geri çekilmeleri için hükûmet tarafından bir tebliğ yapılmasının mümkün olmadığı ifade edilmiştir⁵⁰. Milne Hattı konusunda 1 Mart 1920 tarihli Osmanlı Hükûmeti tarafından İtilaf Devletleri temsilcilerine verilen cevabi nota-

⁴⁷ Mustafa Turan, "İstiklâl Harbinde Milne Hattı", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, c. VII, s. 21, (Temmuz, 1991), s. 567 vd.

⁴⁸ ATASE ARŞİVİ K1.183 Ds.18-87 f. 63, Özalp, age. s. 55-56

⁴⁹ ATASE ARŞİVİ K1. 30 Ds. 97-117 f. 6/1-2

⁵⁰ Gökbilgin, age., s. 341-342

da da, Yunan mezaliminden canları yanmış olan ve İtilaf Devletlerinin adaleti ile öz topraklarının kendilerine geri verileceğini bekleyen bu insanlara kendinizi savunmayınız demenin, bunların büsbütün galeyana sebep olacağı belirtilmiştir⁵¹.

18 Kasım 1919 da Heyet-i Temsiliye Reisi Mustafa Kemal Paşa, Milne Hattı konusundaki endişelerini şöyle dile getirmiştir: "Buraya gönderilen İngiliz, Fransız askerlerinden maksat ne, anlaşılmıştır. Bunların, Yunanlıların şimdiye kadar harben işgal edemediği mevâzı'ı işgal edip Yunanlılara teslim etmeleri ağleb-i ihtimaldir⁵².

15. Kolordu Kumandanı Kazım Karabekir Paşa Milne Hattı ile ilgili olarak, henüz barış yapılmamış olması ve Yunanlılara Anadolu'da herhangi bir yer verilmeyeceği sebebiyle böyle bir hattın kabul edilemeyeceğini Harbiye Nezareti'ne bildirmiştir⁵³.

Demirci Mehmet Efe de Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti'ne çektiği bir telgrafta Yunanlıların işgal ettikleri yerlerde yaptıkları mezalimden uzun uzadıya bahsederek, Yunanlıların yaptıkları bu zulümlere General Milne'in nasıl razı olduğu sorusunu sorar ve bir Türk kalıncaya kadar mücadeleye devam edeceklerini bildirir⁵⁴.

Meclis-i Mebusanda Celal Bayar, Mart 1920 tarihinde yaptığı bir konuşmada, "Milne Hattı denilen nazarî bir hat, vatanın bir kısmını düşman işgaline terk ederek, öylesine tertib ve tanzim edilmiştir ki, sırf şeref ve millî istiklâlini müdafaa için canını dişine takarak çalışan bir avuç kahramanı âciz bırakmak için binlerce halkın sefaletine ve mahvına, sebep oluyor." demiştir⁵⁵.

Buraya kadar verdiğimiz bilgilerden anlaşılacağı üzere, Yunan işgali ve işgal sırasında Türk halkının maruz kaldığı zulümler ile Müttefik Devletlerin bu olaylar karşısındaki kayıtsız, hatta kasıtlı tavırları, milletin Kuva-yı Milliye saflarında yer alması ve millî hâkimiyeti bizzat kendisinin tesis etmesi mecburiyetini ortaya koymuştur. Bundan sonra millî hâkimiyetin tesisi yönünde verilen mücadeleler ile müstevliler aziz vatandan atılmış ve İstiklal Harbimiz zafere ulaşmıştır. İstiklal Harbi sonunda "Hakimiyet bila kayd ü Şart milletindir." prensibi Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temel umdesi haline gelmiştir.

⁵¹ Galip Kemali Söylemezoğlu, Başımıza Gelenler, İstanbul, 1939, s. 203-204

⁵² Uluğ İğdemir, Sivas Kongresi Tutanakları, Ankara, 1969, s. 56

⁵³ ATAŞE ARŞİVİ K1.184 Ds.19-87 f. 314

⁵⁴ ATAŞE ARŞİVİ K1.119 Ds. 56-427 f. 43 55

⁵⁵ Celal Bayar, Ben de Yazdım, c. VII, İstanbul, 1969, s. 2255-2256